

Ki mit lát a tükörben?

MOLNÁR VILMOS

Nagy Imre (Zsögödi): Tamási Áron, fametszet, 1930-as évek, 18 x 24 cm (Csíki Székely Múzeum)

A *Hazai tükör* Tamási Áron kevésbé ismert, ritkán emlegetett regényei közé tartozik. Pedig a *Bölcső és Bagoly* című, szintén 1954-ben megjelent önéletírása mellett éppen e művére kapott Kossuth-díjat ugyanebben az évben. Féja Géza, Tamási barátja és első monográfusa az író egyetlen történelmi regényének nevezte, de hozzátette azt is, hogy a szerző „képtelennek bizonyult a történelmi korszak ábrázolására.”

Ám Féja alighanem rossz értelmezési keretbe helyezte az általa kevésbé becsült művet. A továbbiakban amellet fogok érvelni, hogy a fenti sommás ítélet az írói szándék félreértésén alapul.

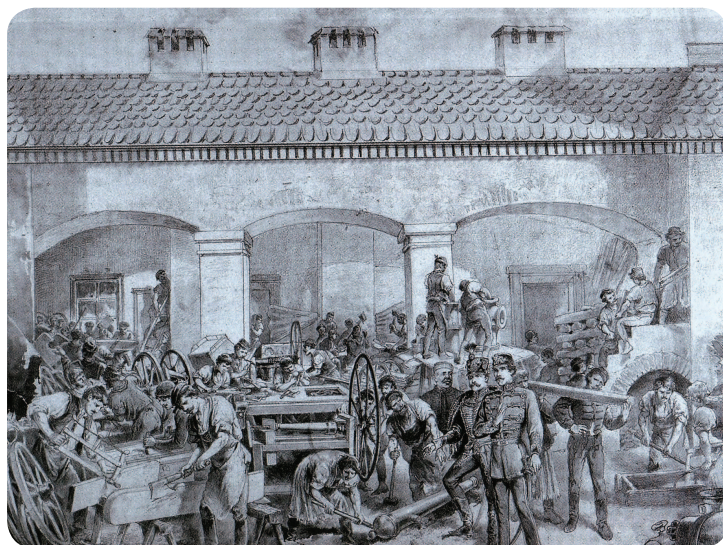
Hogy a *Hazai tükör* nem a szó klasszikus értelmében vett történelmi regény, az Tamási Áron sajátos írói alkatának következménye. Írásaiban Tamási soha nem törekedett komplex társadalmi–történelmi folyamatok megjelenítésére. Őt mindig az egyes emberek, a konkrét esetek foglalkoztatták. A társadalmi problémák és a történelmi kataklizmák nem „magánvalóságukban”, hanem „megéltőségükben”: a személyes sorsok függvényében érdekelték.

A regény alcíme (*Krónika 1832–1853*) által is jelzett történelmi időszak, amelyben az események megtörténnek: a reformkor, később az 1848–49-es szabadságharc, valamint az azt követő megtorlás, a Bach-korszak. A cselekmény helyszínei pedig mindvégig a Székelyföld különböző települései. Így érthetővé válik, miért nincsenek jelen a könyvben a korszak meghatározó történelmi személyiségei, akikről tudni kell, hogy sohasem jártak a Székelyföldön. Másrészt pedig igenis szó esik a regényben Wesselényiről, Kossuthról, illetve az egész magyarságot érintő korabeli eseményekről, problémákról, de mindig csak hallomás útján, illetve néha a titokban kézzől kézre adott újságok révén. A mű ugyanis elsősorban azt vizsgálja: hogyan szereztek tudomást a székelyek a forradalmi eszmékről, illetve a politikai változásokról; miképpen fogadták Székelyföldön az átalakuló országot és nyilvánvaló híreit a közélet kérdései iránt nyitott emberek.

A történéseket a regényben egyes szám első személyben elbeszélő Madár Vince alakján keresztül Tamási mintegy életre hívta „saját mását”, a múltba visszavetített alteregóját. Elképzeletli, hogyan reagált volna az eseményekre, ha ifjúként ott találja magát a történelmi forgatagban, a szabadságharc előtt és alatt, illetve az azt követő gyászos korszak halálos csendjében. De szó esik szerelemről, diákéletéről, lótartról is; fontos, megkerülhetetlennek nevezhető dolgok ezek egy székely legény

életében. Népi-nemzeti elkötelezettsége mellett ismert Tamási szociális érzékenysége is; ez az erkölcsi, eszmei alapállás végig jelen van a regény lapjain. Szóba kerülnek az akkori ország-nagyok viselt dolgai, az általuk hirdetett eszmék, de Tamásit igazából az egyszerű székely ember sorsa, nyomorúsága és reményessége foglalkoztatja.

A „szekeresség”, ami a regényben a főhős apjának, majd egy időre Madár Vincének is a foglalkozása, alkalmat ad a szerzőnek a korabeli Székelyföld képzeletbeli bebarangolására, a különböző székely székely pár mondatban történő, mégis hiteltel bementatására az 1800-as évek első felében – kiszínezve a helybéli emberek természetére vonatkozó – és természetesen az íróra jellemző ízes stílusban elbeszél – tréfás történetekkel.

Ágyúöntő műhely Kézdivásárhelyt, az előtérben Gábor Áron, 1848–1849 (commons.wikimedia.org)

Gábor Áron személye többször is felbukkan a könyv lapjain; a sepsiszentgyörgyi székgyűlésen az ágyúöntésre tett felajánlása a regény egyik csúcspontja.

A *Hazai tükör* című művet történelmi regénynek szokás nevezni. Ám nem egészen az; valószínűleg szerzője sem annak szánta. Inkább egy történelmi periódus megjelenítése – úgy, ahogyan azt a székelyföldi emberek átélték. A korhangulatnak és a történelmi eseményeknek az akkor élt székelyek tudatában visszatükröződő képe. A címadásnak megfelelően: valóban *Hazai tükör*.